

Sclerì la basa legala dal rumantsch grischun

La regenza respunda ad ina dumonda da deputà Romedi Arquint (psd Engiadina Ota)

■ (mc) En ina dumonda personala inoltrada en il cussegl grond vul il deputà socialdemocrat Romedi Arquint savair da la regenza sin tge basa legala che l'introducziun dal rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun en tut las scolas rumantschas dal Grischun sin il pli tard cun l'onn scolastic 2015/2016 sa basia. En sia resposta a deputà Romedi Arquint (Chapella) fa la regenza allusiun al conclus da la regenza dal december 2004 che ha fixà las cundiziuns da basa politicas, finanzialas e temporaras per introducir il rumantsch grischun en scola. Quest concept sa basia sin l'incumbensa da deputà Corsin Farrér (Stierva) concernent l'introducziun dal rumantsch grischun en scola. Il parlament haja incumbensà la regenza d'evaluar in concept tar las dumondas avertas, per elaborar in tal concept na dovria la regenza betg ina basa legala.

Mo sin giavisch da las vischnancas

Da quest concept resortia – uschia scriva la regenza – che il rumantsch grischun sco lingua da scola possa vegnir introducì mo là nua che quai vegn giavischà da las vischnancas. La decisiun davart l'introducziun obligatoria dal rumantsch grischun sco lingua d'alfabetisaziun en las scolas rumantschas duai vegnir spustada sin pli tard, damai ch'ella pretenda probabel ina midada dal dretg vertent. E la regenza accentuescha: «La cumpetenzza d'introducir il rumantsch grischun empè dals idioms sco lingua da scola è – tenor dretg vertent – senza dubi chausa da las vischnancas. E fin mez matg hajan gì lieu votaziuns correspudentas davart l'introducziun facultativa dal rumantsch grischun en las vischnancas da Fuldera, Tschier, Valchava, Lü, S. Maria, Trin, Lantsch, Brinzauls, Casti, Mon, Stierva, Salouf, Riom/Parsonz e Sur. La regenza haja mai laschà nescher il minim dubi che la decisiun, sche in idiom u il rumantsch grischun duai vegnir duvrà sco

Il deputà Romedi Arquint è cuntent che la regenza ha finalmain procurà per trasparenza en la dumonda giuridica davart l'introducziun cumplexiva dal rumantsch grischun sco linguatg d'alfabetisaziun.

MAD

lingua da scola en las vischnancas rumantschas na saja betg chausa da la vischnanca. La cumpetenzza dal chantun sa restrenschia a l'ediziun d'agens meds d'instrucziun sco er a la regulaziun dals examens d'admissiun a las scolas medias. Era la nova constituziun chantunala na mida nagut vid questa cumpetenzza.

Procedura da mediaziun

Tenor il concept avant maun vul la regenza introducir cun l'onn da scola 2008/2009 ina procedura da mediaziun cun la finamira da chattar ina soluziun en encliegentscha tranter las parts pertutgadas. Suenter questa fasa da mediaziun stoppia vegnir examinà ed even-

tualmain instradà eventualas midadas dal concept e preparadas adattaziuns dal dretg. Quai saja era la chaschun da sclerir tge pass giuridics concrets che stoppian alur vegnir fatgs.

Quest proceder pragmatic che la regenza haja tschernì garanteschia l'emprim in svilup che vegnia purtà dal consens. Sin fundament da quel po ins numadamain far experienzas praticas en las vischnancas che decidan l'introducziun dal rumantsch grischun. Ella tegnia dentant era quint dal fatg che la basa legala per l'introducziun obligatoria dal rumantsch grischun en scola stoppia l'emprim anc vegnir stgaffida. En quest connex punctuescha la regenza ch'i sa tracti

d'ina decisiun da la politica da dretg che stoppia pér anc vegnir prendida da las istanzas ch'èn cumpetentas per quai tenor la constituziun chantunala, scriva la regenza concludend.

Nagin sforz per las vischnancas

Romedi Arquint è cuntent che la regenza ha finalmain sclerì la dumonda giuridica. Tenor la resposta da la regenza sajan ils dretgs da las vischnancas garantids, ina introducziun possa succeder mo a basa volontaria e senza sforz. Per in'introducziun cumplexiva en tut las vischnancas rumantschas na dettia i evidentamain betg ina basa legala. En ina brev sutscritta da cusseglier guvernativ

Claudio Lardi e dal chancelier chantunal Claudio Riesen saja la regenza anc s'exprimida all'entschatta da 2006 che las vischnancas stoppian introducir il rumantsch grischun sin il pli tard sin l'onn da scola 2015/2016. «La regenza pleda consequentamain cun duas lieungas ed ha in chau da Janus», monescha Arquint.

Era la procedura d'ina mediaziun che stoppia savair offrir ina situaziun da win win saja in pau diffusa. Cun sclerir aduras la dumonda giuridica avessia la regenza pudì evitar reacziuns emoziunalas en las regiuns, è Arquint persuadì. Tantpli che la regenza sa cumponia actualmain da quatter giurists. La regenza saja ussa sfurzada da curreger certas formulaziuns ch'avevan l'intent da far squitsch psicologic e politic. L'introducziun cumplexiva dal rg pretendia da stgaffir ina nova basa legala, in dictat na saja betg pussaivel. En quel grau haja la resposta da la regenza ussa purtà trasparenza necessaria.

In project intellectual

Per Romedi Arquint è e resta il rumantsch in linguatg regional e local che viva e surviva tras ses idioms. Il pass al linguatg cuminaivel rg saja memia grond ed ambizius per ina minoritad uschè pitschna sco la Rumantschia. Il rg vegnia perquai a restar in project intellectual senza sustegn da la populaziun. Era minoritads pli grondas che la Rumantschia cun differentas furmas dialectalas e scrites sco ils Sams e Sorbs vegnian strusch ad acceptar in linguatg cuminaivel, tira il parsura da la Uniun federalistica da las minoritads europeanas ina parallela.

Tenor prognosa da Romedi Arquint vegnan il Grischun central, la Val Müstair e singulas vischnancas a l'ur dal territori rumantsch a sa decider per il rumantsch grischun, entant ch'ils territoris da tschep sco l'Engiadina e la Surselva vegnian strusch a sa decider voluntariamain per il rumantsch grischun.